

غۇشغۇلار

افسانا

اى يۆرە گېم، نە خابار سن دىوانا
”ستلانماق“ دىيىپ اۇد سالئپ سىنڭ بو جانا
مگر بيلمە يۇرمىنڭ حأضير زامانا،
سىئلاماق مانئسى بۇلدى افسانا.

كىمىسە بىلدى منى ائىنسان سائىئندا،
كىمىسە غۇيدى منى شيطان يائىئندا
كىمىسە سايدى منى اۇزۇندىن كىچى
كىمىسە مِىچە بۇلا بىلسە آرماندا.

بعضى گۇزدە پرى – پرىشئە سان من
بىرخىل گۇزدە يىنە يامان شيطان من
حق گۇزۇندە، نە پرى من، نە شيطان،
بلكە سىزىلر كىمىن، دردىلى ائىنسان من.

بىر تىنىمدە منىڭ بار ايكى ائىنسان،
گۇيە بىرى پرىشئە، بىرى شيطان،
بىرى مطيع حالقا، بىرى آزادا،
كۇنلۇم هايسا مطيع بۇلماغىئا حايران.

عشق درد دىسېم آى يۇزلا من عاشىق دال
مال غايغىسى دىسېم، شۇكۇر ياغىشى حال
بىلمە دىم، آرزووم، اىستە گىم نامە،
آرزووم اىستە گىم دردىم، دىلسىز لال.

✽ آلتان چشمە: غاراجالى وب سايتى

مەرئىبان

حاجى مراد آق
مۇنگ گىچە ياقىلمان غالان چئرا من
حضورىڭ ھاورئىنا ياقاى مەرئىبان
ىگە نىپ، تۇلغۇنىپ گۇچچ آلسا اۇدوم
سوو دىمىڭ اۆستۆمە دۇكاى مەرئىبان

سن منىڭ سۇڭگونا يىتمە دىك دۇيشۆم
غانمانى دانگىئنا يىتمە دىك دۇيشۆم
شول اۇڭكىى آڭگىئنا يىتمە دىك دۇيشۆم
يۇر مىنى، بىرىجە گۇز باقاى مەرئىبان

اۋزالدا آيىئتىم، بو – دا مۇڭگۇنجىم
اۋزۇلمە بۇيۇنمدان پارلاق گۇز ھۇنجىم
گۇز دگر گۇلكىمە، اۋل لە نر اونجىم
چىغ چىن گىڭچ من، سىئقاى مەرئىبان

بۇلسانا بىر زات دىى، سن – دە گپلە – دا
دۇوۋلن گۇزلىرىم گۇرگە سىپلە – دا
دويفومىڭ غىيىلچاغىن يردىن چۆپلە – دا
عشىقنىڭ صوراتىن چكاى مەرئىبان.

يازى گۇريآن

عبدالقھار صوفى راد
من بىر كپە لە گىيىگ غانائتىندا يازى گۇريآن
من بىرسانجالغىتىڭگ اوچوشىئندايازى گۇريآن
من،

كۇچأمىزدىن گىچىپ بارىان غىزى گۇريآن
گۇزلىرىندە يازى گۇريآن،
ياشئل سروي آغاچ
كۇيا پلە بىردىر اۋيدىآن،
زۇلپ لرىن
من شۇندا ياز بۇليان، اِدىل
يۇزلىرىمدە گۇگرِيار
غىزئل گۆل

سارى گۆل

آق گۆل

من، بىر كپە لە گىيىگ غانائتىندا يازى گۇريآن

تۆركمىن ادىبىياتى

turkmenedebiyat@gmail.com

تۆركى خالقارلار اسىئندا ماغتئمغولى بىر خاقىئقات

سۇڭىقى بۇلۇم	
عبدى وكىلى	
	
تۆركى خالقىيىت لارنىڭ آراسىئندا مختومقلى يالى مىللى شاھىرئلى خالق دىىنگە تۆركمن لردىر.	
و. بارتۇلد	

حماياتىئندا ساقلاجاغىئنى بىلدىريأر.
بو دۇوۆرلردە، اِبيام يىگىت ليگە غادام غۇيان ماغتئمغولى دورموشى باشغاچا كۆرۈپ باشلايدىئر.
اۋل آق ساققاللى آتاسىنىڭ مەكتىب دە آيدان سۇزلىرىنى اونودمان ساپاق ادينيىپ باشلايدىئر.
« ياغشى كۆرمك اۋچين ، اۇنگات باقماق كرك .
يادە : ائتانماق قىوااتىڭ چشمەسى دىر.
دببەن سۇزلىرىنى غايتان – غايتان كۇندەليك ساپاغىئندا سۇزباشى خۇكمۇندە ساپاق ادينيىپ دىئر.

ماغتئمغولى يىگىت ليک جۇشغۇنىنى باسالئق اديپ بىلمان احمدشا خاقدا شىلە سىطيرلىرى دۇرئىتأر:
يا احمد شا. يردە يايىئىلئپ چاوونگ،
آدنىڭ آسمان كيدر، عارشى اعلايا.

ماغتئمغولى نىڭگ **آوغانىستان سىئىاحاتىئا گىدىشى.**
بو غۇشغى ئى دويان دۇولت محمد ملا ، ماغتئمغولى نىڭگ –احمد شاھا بۇلان سۇيگى سىنى، يۈركدىن برن اۇرونئى ھمدە ياش آرزوولارنىئى احمد شاھا كۇتۈكديريأنيىنى پس – پلى دى .
ائىئا بو يۇرىشدە ايكى اۇغولونئ(عبدالله – محمد صاپا) الدن برن آزادئ ، ماغتئمغولى نىڭگ يۈرەگىندە غايتان اودئ كۇرمان غالىماندىر.
بو مىسلە باشغا تاراپدان باقامىزدا ؛ ماغتئمغولى ياشلىققدان آتاسى نىڭگ كىڭىشدىرائ و ماصلاخاتچى سئ بولاندىغىئنى پلى اديار .« اۇغولم – آزادئ » ھم بو ايكى پىكيەرە شايدالئق اديار.

آتاسى:
غاراچقىندىر يۇللار، حىژدىئر، حارام دئر،
اۇلرمىڭ، غالارمىڭ، گىتمەگىن، اۇغۇلم.
اۇغلى:
قاصد اديپ جانىمغا، يتسە عاجالئم،
بو يردە ھم بۇلسا، تاپار، آزادىئم.

ماغتئمغولى نىڭگ آوغانىستانا گيدنى بارادا ھىنزە چىلى دۇلى ماغۇلومات برىلمأندىر.
امما « اۇغولم –آزادئ » اثرىندە آزادئ نىڭگ برن پاتاسىئا گۇرأ ماغتئمغولى آوغانىستانا « يازئرخان پىرى » بىلن گيدەھىنە بو اثر شايدالئق اديار.

آزادى دىير، بىيلە صاپا سۈرەلى
ايسم ايبىرلى، سىنئاپ كۇرەلى
«آمين» دىى، تور اۇغۇلم، پاتا بىرەلى
بىرتانكرئ يار اۇلسون، سانكا كيت اۇغۇلوم!
امما ماغتئمغولى دىنگە احمد شائى كۆرمك اۋچين كىتمەگى چىتىن ، سىبابى ماغتئمغولى نىڭگ يۈرەگىندە ايل سۇيگۇسى جۇشغون سالسادا ، اۇتونگ اۇندان بئر اۇدا – كۇزە اوروپ دا آتاسىئا يالبارماغى اونونگ عىلئم دۇنيأسىينە كىيىگىن الكرمك نىيىتىنى كۆركىزمأن دورمايار.
كۇلكىڭ ايلي ماغتئمغولى – ا دار كلىپ، اول سىئىاحاتى دىنگە

مادى و سىياسات اۋچين دالدە –ايسم اۇتونگ ياش يۈرەگىندە كۇنبە –كۇن آلاولايان اۋورەنىش اودئ بارھا كۇيچۈرگەباردى .
«عىلئم لارنىڭ يېگى سىئىاحات دىئر»– سۇزى ، ياش ماغتئمغولىئى ايليىدن –كۇتۇندىن آيرا سالئپ باشلايدىئر.
ماغتئمغولى بو سىئىاحات دا باش نىيىت بىر زات پلى ، اول ھم ماغتئمغولى آدماملارنىڭ آڭگىئا بىر زائى سىيىڭدىرماگە تالاش اديار!
امما اۇل ئامەكا؟

سونكى

حكايارلار

غارىئ بابا و اشەگىنىگ غويا غاچما حكاياسى

يازان: عبدى وكىلى
گۇنلردە بىرگۇن بىر اۇبانگ چىتىندە غارىئ بابا آدلى بىر ياشولئ ياشايىامىش.
اۇتونگ بو غۇجا دۇنيادە يان يۇلداشى (دورسون اجە) دن باشغا ھىچكىمى يۇق مىش.
غارىئ بابا ايل خالقنىڭ آراسىئندا، پأھىملى، اديلى، جان كۇير بىر ادام تانئىليامىش.
ايل خالقنىڭ غىتچىلىغىئنى چۇزن، تۇيلارئن تۇيلاىن، آق ايشلرە آق پاتا برىپ ، آق پاتا آلان ياشولئ بولوپدىئر.
مۇللا چىلقق دان دا انكى بۇلانسۇنگ تۇيلاردا نىكا غىتىپ، اۋلۇملردە آخىرات دۇتون بىچىن، اۋكدە كىشى بۇلويىدئر، ايل خالقنىڭ آراسىئندا « غارىئ بابا » ادئ بىلن سىئلانان ياشولئ بۇلوپدىئر.
امما غارىئ بابانگ دورموشى ياغداينا كلىسك ، اۇل اۇغول سىز – غىزسىئر، يكە تاك يۇلداشى عايالى دورسون اجە بىلن باش غۇشوپ، دورموشىئى
آيلاپ يۇرأنىمىش.
اۇندان غالان كۆپ سۇزلىر ھىنىز بو كۈتە چىلى غارىئ بابا ئاقلئ بۇلۇپ غالىپ دئر.
–ايش باشا دۇشسە باشارماق گركدىر.
– غولاق ايشىنى تاشىشار، آر ايشى يىتيدىر.
–ايشىنى باشاران كىشى، آر كىشى دىر.
–ايشلەمك عايىپ دالدىر، دىلەتمك عايىپ دئر.
–آركىشى نىڭ ارلىگى ، ايشدە پلى دىر.
–دۇست كۇرىنچا، دۇغان اۋلىنچا.
غارىئ بابانگ كۆپ دۇردانئە سۇزلىرى بو گۇن ايل خالقنىڭ « آتالار ئاقلئى » بۇلۇپ، يۈركلدە جاي آچىپ ياشايداندىغىئا گۇز يتيرسىڭ بۇلار.
غارىئ بابا اۋز اۇباسىئندا چاغالار بىلن ھم شىلە بىر ائىسنىشىغى بارمىش،
اۇل اۋيۇنە آلىپ بارايان سۇيچى دىر –آققىشلارنىئى اۇيناپ يۇرأن چاغالار بىلن دىڭ پايلاشىپ، اۇسۇنگام اۇلارنىڭ باشلارنىئى سىئاپ:
– آى تانكرئىنىڭ برن كىڭجە مىوالارئى، سىزى كۆرمىدە چاغاسىزلىغىمى اونوديارئن.
قوربانئ بۇلايىن بىيىك و كراماتلى تانكرىئا:
مانكا دۇزمەدىك بىيلە بىر سۇيچۇلىگى، اۇبا ايل خالقئنا برىنئە شۇكۇر دىيىپ غوانا –غوانا اۋيۇنە تاراپ غالغىپ گىديأنىمىش.
گۇنلردە بىرگۇن اۇبا خالقنىڭ بىرى غايى سىئا گلىپ:
– غارىئ بابا ، غارىئ بابا ، يتىش، يتىش – دىيىپ غىغىغىپ دئر.
غارىئ بابا داشارئ چىقئىپ:
– نام بولدى ، دىيىپ سوراپدىئر.
اوشا غۇڭغىشى:
– غارىئ بابا ؛ اشەگىم ، يكەتاك اشەگىم ، اچىرىمىيڭ چۇرەگىن اۋندەيان اشەگىم، غويا غاچدىئ!
كۆپ كىشى بۇلۇپ چىققارا بىيلمەدىك ، مونئ دىنگە سىن چىققارا بىلرسىيڭ دىيىپ آيتىندلار.
غايرات اِت غارىئ بابا، سىندە باشارماسانگ چۇرەكدىن كىسلىەرىين، اشە گىم بۇلماسا منىڭ چاغلارئم آچ غالار. . .
غارىئ بابا:
– كۇشش اۇغۇلم، بۇلجاق بۇلاندان سۇنگرا ، آدامىڭك الىبدىن كلىك ايش بۇلمان.
يۇنە بىر اۋمىد بار بۇلسا، تانكرئ بىر باغلاسا باغلاسا، ينە بىر غايىنى آچار.
ھىچ آلودا اتمە، برن اۋزى بۇلسا ، سىڭكى دىر ، باراىل كۆرەلى اليمىزدن ئامە گلىأر دىيار.
غويى نىڭ باشىئا بارئپ گۇرسىلەر، اشك دىسىڭ سىقئىشىپ دئر، اشك دىنگە غىمىئلاپ بىليأر بۇلسادا سۇيشماگە ىرى يۇقىمىش.
اۇندا غارىئ بابا ؛
–كۇمۇنگ دىيار!
اشەكىيگ اىەسى ؛ غارىئ بابا ، بو ئامە دىدىگىيڭ بۇليار، من اشەگىمى گۇممك اۋچين دالدە، چىققارماق اۋچين سنى چاغىردىئم .
سىن گۇم دىيارىسىيڭ ، گۇمۇلسە اۋلر آخىرئ . . .
غارىئ بابا ؛اۋلمز، اۋلمز. . .
دوران اۇبا آدمالارئ ىرلى يردىن گۇمماگە دوريارلار.
ھرگزك غوم اشەكىيگ دىزئئا چن اۋپىشندە اشك حايوان سىلكىنىپ آيقالارنىئى غومدان چىقارئپ، بارا – بارا گۇڭگە چىقئىپ، شىدېپ غويىئى گۇمۇپ اشەگى چىققاريارلار.
اۇبا آدمالارئ:
– باى بۇ . كۇرسەئانگ بىلە بىر پىكيىر كىمىيڭ عاقلئئا گلىردى !
دانا كىشى لىگ پارخى شوندا دئر دىيسەنە ، دىيىپ.
غارىئ بابائى آققىشلايارلار دا:
– تانكرئ يالقاسىئن غارىئ بابا، تانكرئ مئرادنىڭ ادرىرسىين ، سانكا اوزاق ياش برسىين دىيارلر.
غارىئ بابا بىر ئالاجىڭگ گۇتۇونئى خۇشلائئى اۋچين بگەنىپ اۋيۇنە دۇلانيار

